

Kérdések Gyöngyöspata kapcsán

A szegregáció politikai célú félremagyarázása célirányos és összehangolt tevékenység

A gyöngyöspatai szegregációs ügyben hozott bírósági ítélet mélységes és jogos felháborodást váltott ki sok emberben. Ha a valóságot, a tényeket akarjuk megismerni, akkor külön kell választani a diszkriminációs jellegű elkülönítést, amely tűrhetetlen. És meg kell találni a felkészültségbeli különbségek kezelésére alkalmas tanítási módszert.

A tanulócsoporti elkülönítés nem mindig diszkrimináció, szolgálhatja a felkészültségbeli különbségek közelítését, ami az eredményes és hatékony oktatás feltétele. Hogy azok is megértsék, akik tapasztalat hiányában nem tudják, vagy akik eleve meg sem akarják a különbséget érteni, vagy akik politikai tőkét kovácsolnak a szándékos összemossással, vagy ami ennél is rosszabb, hogy szándékosan ártnak hazáknak a hamis kommunikációval, tekintsük világos példaként a mindenki által ismert nyelvképzési gyakorlatot. Ezen keresztül talán sikerül megvilágítani a lényegét. A nyelvtanfolyamok legelső lépése a szintfelmérés. Ennek alapján osztják be a tanulókat a csoportokba. Gondoljuk végig, ha ez nem így lenne, annak mi lenne a következménye! Hogyan tudna együtt tanulni az a két vagy több csoport, amelyik közül az egyik már beszéli a nyelvet, csak tökéletesíteni akarja a szókinccsét vagy a nyelvtanát, míg egy másik csoport most ismerkedik az alapszókinccsel vagy még azzal sem.

Mindenki számára világos, hogy ez egyik csoportnak sem jó. Mindkét csoport érdeke sérül. Egyik csoport sem éri el képzési célját. És a tanár dilemmája? Melyik csoport tudás-szintjéhez alkalmazkodjon a szakértelmét érvényesíteni akaró tanár? A gyengéhez? A felkészült csoport ebben az esetben nem tud fejlődni, sőt visszafejlődik. Az erősebbhez? Akkor, a másik csoport egy kukkot sem értve az egészből, semmit nem profitál a nyelvről, lemarad, elkedvetlenedik, elveszti motivációját, unatkozik. És mit csinál egy gyerek, ha unatkozik? Rendetlenkedik. Zavarja az órát, megbontja a fegyelmet. Szétesik a tanulócsoporthoz. Nem vitatható, hogy ez a példa alkalmazható minden iskolai tantárgyra. Tanulmányainkból ismerjük, hogy csak egyetlen lépés maradjon ki a matematikai képlet valamely mozzanatából, és már nem tudjuk megoldani a feladatot. A rákövetkezőket pedig még kevésbé. Végül teljesen elveszítjük a fonalat és a tanuláshoz való kedvet. De ugyanez jellemző a többi tárgyra is változó mértékben és változó jelleggel.

Elképzelhetetlen, hogy ezt a felkészületlenebb tanulók felzárkóztatását célzó rendszert

bíráló politikusok és jogvédők ne értsék. Értik, mert okosak. És ha értik, akkor nem a hátrányos helyzetű tanulók érdekének védelme a céljuk. Kérdés, hogy akkor mi. A jogvédők körében fel sem merül egy ilyen összekutyult rendszerben az integrált oktatás bizonyos helyzeteiben a tanulmányaikban korlátozottak diszkriminációja elleni fellépés. Hogy mikor tekinthető valódi diszkriminációnak az elkülönítés, azt csak részletes, személyre szóló vizsgálattal lehet eldönteni. Nem tudom, hogy megvizsgálta-e a bíróság a hátrányos megkülönböztetést elszenvedett csoport összetételét. Hogy különböző vagy hasonló felkészültségű tanulók voltak-e a csoportban. Hogy a diszkriminálnak vélt csoportban csak olyan tanulók voltak-e, akik nem érték el az iskolaérettség adott szinten kívánatos mértékét, vagy ennél felkészültebb tanulók is. Hogy minden egyes gyerek, „más, összehasonlítható helyzetben levő személlyel” szemben hátrányos helyzetbe került-e. Egyáltalán, kik az összehasonlítható helyzetben levő személyek? Volt egyáltalán összehasonlítható helyzetben levő egyén vagy csoport?

Azt olvasom, hogy a Fővárosi Ítéletábrla jogerős ítéletében megállapítja, hogy „sem az oktatási intézmény, sem annak fenntartója nem tett eleget az integrációs kötelezettségének, fenntartotta azt a helyzetet, amely a spontán szegregáció következtében az iskolában kialakult”. Az egyenlő bánásmód törvény nem ismeri a spontán szegregáció fogalmát! Spontán szegregáció alakul ki, ha egy adott intézményt, lakhelyet elfogadhatatlannak ítélt tanulók (cigány vagy nem cigány), emberek elvándorolnak, így többségbe kerül egyik vagy másik csoport. Amennyiben ez történt a gyöngyöspatai iskolában, nem vonható kétségbe, hiszen a bíróság állapította meg, akkor mit tud ez ellen tenni az oktatási intézmény vagy annak fenntartója? Szüntesse meg a szabad iskolaválasztás jogát? Vezesse be a lakóhelyi röghöz kötöttséget? Vagy a kényszer egyéb módszereit vezesse be, hogy megakadályozza az elvándorlást? Netán „szórja szét” a cigány gyerekeket az elit iskolákba? Hogy ott se legyen szegregált oktatás?

A jelenség egy másik aspektusát vizsgálva, kérdés: kit/kiket ért kár, ha valóban diszkriminálták a tanulókat (amit nem vonok kétségbe), akik ezért nem tudtak tanulni, továbbtanulni, egyetemre menni? Őket vagy a családjaikat, akik a kártérítési összeget jelenlegi helyzetük javítására fordíthatják – az egyik nyilatkozó szerint lakásrenoválásra. Kárpótolni a sérelmet elszenvedettek kell! Kárpótolható-e

a hátrány azzal, ha felújítják a házat? Nyilván hátrány érte a cigány tanulókat, de ennek okai sokkal összetettebbek, mint a gyöngyöspatai iskola által követett eljárás. Bármilyen oldalról vizsgáljuk a helyzetet, ez az egész folyamat egy álságos, kivétel nélkül mindenkinek kárt okozó, a feszültséget szító, az önkormányzatot ellehetetlenítő egyének, szervezetek együttműködő, célirányos tevékenysége. Felmerül a kérdés, hogy milyen érdek talaján tevékenykednek az esetet felkaroló civil szervezetek, ügyvédek, bírák. Milyen kárpótlást kapnak az érdekeik, a tanuláshoz való jog érvényesítésében kárt szenvedett tanulók és családjaik?

Mikor merülnek fel és hogyan a sértettek és családtagjaik emberi jogai? A gyermekei előtt agyonvert tanárember családjának emberi jogait ki védi ezek közül a jogvédő szervezetek közül, és egyáltalán védi valaki? Mivel és hány millióval kompenzálható a leánygyermek lelki sérülése, akik fel nem fogható módon végignézték apjuk kivégzését? Vagy az anya, aki sajnálva, de telve reménnyel engedte fiát az idegen országba, hogy az sportkarrierjét kiteljesíthesse? És soha többé nem láthatja? De gyilkosa már szabad és szabadon követhetett el tovább gaztettet. Vagy hallatták valaha hangjukat ezek a jogvédő szervezetek azoknak a létszint alatt élő nyugdíjasoknak a jogai érdekében, akik a börtönlakóknál rosszabb körülmények között élnek? Akik tisztességesen végigdolgozták az életüket és most minimálnyugdíjból élnek? Öregek, fáznak, ellátatlanok, félnek, és nincs olyan szintű élelmezésük, mint a börtönben „sinylődő” raboknak? Őket miért nem védik ezek a végtelenül érzékeny jogvédő szervezetek? Értük kinek a harangja szól?

A gyöngyöspatai és más ügyek kapcsán nem lehet nem érinteni a bírói függetlenség és egyéni mérlegelés értelmezését és következményeit. Az utóbbi időben egyre inkább borzolja a kedélyeket az igazságtalan bírói döntések sora. De a bírói függetlenség leple alatt jól megbújhat a szent tehén. Akiről még véleményt formálni sem szabad, nem hogy bírálani. A lakosság jelentős része már nem bízik a bírósági igazságszolgáltatásban, úgy vélem, jogosan. Ezt alátámasztják az első- és másodfokú eljárások gyakran szögesen eltérő ítéletei. Hogyan lehetséges az, hogy ugyanazon törvények alapján egymással teljesen ellentétes ítélet születik? Ezt az egyéni mérlegelés joga szentesíti? Ez megengedhető? A vérlázítóan enyhe ítéletek egy másik ember élettől való megfosztásáért? A letöltendő idő előtti sza-

badulás lehetősége? A rabok emberi jogainak védelme alapján milliós kártérítések megítélése ügyvédek közreműködésével a tisztességesen dolgozó emberek adójából? Milyen más foglalkozásra jellemző a sorozatos, korrigálásra ítélt tévedések következmény nélkülsége? Bármilyen foglalkozást, hivatást gyakorló már az első kisebb-nagyobb hiba elkövetése esetén kapun kívül találja magát. Mi indokolja a bírói foglalkozás kivételezettségét? A függetlenség igénye biztosan nem. Függet-

Bármilyen oldalról vizsgáljuk a helyzetet, ez az egész folyamat egy álságos, kivétel nélkül mindenkinek kárt okozó, a feszültséget szító, az önkormányzatot ellehetetlenítő egyének, szervezetek együttműködő, célirányos tevékenysége. Felmerül a kérdés, hogy milyen érdek talaján tevékenykednek az esetet felkaroló civil szervezetek, ügyvédek, bírák. Milyen kárpótlást kapnak az érdekeik, a tanuláshoz való jog érvényesítésében kárt szenvedett tanulók és családjaik?

lennek lehet lenni felkészülten, igazságosan, jogszerűen is.

A kérdések sora folytatható. Lehetetlen nem látni, hogy a „szegregáció” szándékosan téves értelmezése, politikai célra felhasznált félremagyarázása, az egyes civil szervezetek szerepvállalása, a bíróságok gyakori igazságtalan és erkölcstelen ítélete egy összefüggő, célirányos és összehangolt tevékenység. Át kell látni és láttatni ezt a rendszert, átláthatóvá kell tenni működését. Ez lenne az értelmiség feladata. Erről beszélni azonban tabu. Törvényekkel és láthatatlan szálakkal átszőtt, körülbástyázott rendszer, ahol a rendszeren kívüliek nemcsak láncokat, de mindenüket veszthetik. Mégis lesz mindig egyre több igaz ember, aki nem tűri el az igazságtalanságot, és szót emel.